Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2025, sp. zn. 24 Cdo 2395/2023, ECLI:CZ:NS:2025:24.CDO.2395.2023.1

Číslo: 30/2026

Právní věta:

Ustanovení § 299 z. ř. s. nelze analogicky použít na notářské úschovy. Může-li se vlastník domáhat reivindikačního výroku, nemůže namísto toho požadovat nahrazení projevu vůle žalovaného směřující k získání věci, kterou má u sebe detentor žalovaného.

Je-li věc složena do notářské úschovy osobou, které nesvědčí vlastnické ani jiné právo mít věc u sebe, může být i notář pasivně věcně legitimován k vydání věci.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.06.2025

Spisová značka: 24 Cdo 2395/2023

Číslo rozhodnutí: 30

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Notář, Úschova, Žaloba (rei)vindikační [Žaloba]

Předpisy: § 1040 odst. 1 o. z.
§ 84 odst. 1 zákona č. 358/1992 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 31. 3. 2023, sp. zn. 18 Co 336/2021, ve výroku I v části, v níž byly potvrzeny výroky II a V rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 15. 7. 2021, sp. zn. 34 C 175/2015, a ve výroku III v části, v níž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů odvolacího řízení ve vztahu mezi žalobcem a žalovaným 3), a rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 15. 7. 2021, sp. zn. 34 C 175/2015, ve výroku II a ve výroku V, a věc v tomto rozsahu vrátil Městskému soudu v Brně k dalšímu řízení. Ve zbylém rozsahu dovolání žalobce zamítl.

I.
Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se domáhal vydání rozhodnutí, jímž by soud nahradil prohlášení vůle žalovaných 1) a 2) souhlasit s vydáním žalobci blíže specifikovaných akcií emitovaných společností OK-TOURS a.s. a akcií emitovaných společností Residence Sibelius a.s. z notářské úschovy vedené u žalovaného 3).

Dále se domáhal, aby byla žalovanému 3) uložena povinnost vydat žalobci tytéž akcie z notářské úschovy. Žalobu odůvodnil tím, že je výlučným vlastníkem blíže specifikovaných akcií OK-TOURS a.s., neboť mu svědčí nepřetržitá řada rubopisů na nich, a že je rovněž výlučným vlastníkem blíže specifikovaných akcií Residence Sibelius a.s., které jsou vydány na jméno žalobce. Žalovaní 1) a 2) složili akcie do notářské úschovy bez právního důvodu, čímž k nim žalobci znemožňují výkon vlastnického práva. Žalovaný 3) byl coby notář vyzván k vydání akcií, bez souhlasu žalovaných 1) a 2) /složitelů/ však odmítl výzvě vyhovět.

2. Žalovaný 1) ve vyjádření k žalobě uvedl, že žaloba není důvodná, neboť žalovaný 1) coby věřitel a společnost Formicida Consulting s.r.o. coby dlužník spolu uzavřeli smlouvu o úvěru, k zajištění pohledávek žalovaného 1) z úvěrové smlouvy byly v jeho prospěch zastaveny předmětné akcie. Následně mezi žalovaným 1) a 2) vyvstal spor o to, kdo je věřitelem z úvěrové smlouvy, tento spor byl Rozhodčím soudem při Hospodářské a Agrární komoře ČR rozhodnut ve prospěch žalovaného 2), žalovaný 1) ovšem podal proti rozhodčímu nálezu návrh na jeho zrušení, to bylo důvodem složení akcií do notářské úschovy k žalovanému 3), kde se dosud nacházejí. Žalovaný 1) nedal souhlas žalovanému 3) k vydání akcií z úschovy žalobci, neboť je jimi zajištěn nesplacený úvěr poskytnutý společnosti Formicida Consulting s.r.o.

3. Žalovaný 3) ve vyjádření k žalobě uvedl, že je povinen řídit se ustanoveními § 82 – 84 zákona č. 358/199 Sb., notářský řád, a že bez souhlasu žalovaných 1) a 2) nemůže žalobci akcie vydat.

4. Městský soud v Brně rozsudkem ze dne 15. 7. 2021, č. j. 34 C 175/2015-240, výrokem I. zamítl návrh žalobce, aby soud nahradil prohlášení vůle žalovaných 1) a 2) souhlasit s vydáním žalobci 25 ks kmenových listinných akcií na jméno emitovaných společností OK-TOURS a.s., IČO 00563391, o současné jmenovité hodnotě každé jednotlivé akcie 20 000 Kč, sériová čísla akcií: 1 a 2, a 25 ks kmenových listinných akcií na jméno emitovaných společností Residence Sibelius a.s., IČO 24249033, o jmenovité hodnotě každé jednotlivé akcie 20 000 Kč, sériová čísla akcií: 3 a 4, z notářské úschovy vedené u žalovaného 3). Výrokem II. byl zamítnut návrh žalobce, aby mu žalovaný 3) byl povinen vydat akcie výše specifikované ve výroku I. z notářské úschovy vedené u žalovaného 3). Výroky III. – V. rozhodl soud o náhradě nákladů řízení. Takto soud rozhodl poté, co předtím řízení přerušil z důvodu probíhajícího trestního řízení, kdy Policie ČR zajistila pohledávky i předmětné akcie pro podezření, že pohledávky i předmětné akcie byly užity ke spáchání trestného činu (§ 220 trestního zákoníku), a pro nebezpečí vzniku škody žalovanému 1) nakládáním s nimi neoprávněnou osobou zakázal žalovanému 2) s nimi disponovat s tím, že tyto akcie byly policejním orgánem ponechány nadále fyzicky v úschově žalovaného 3), a následně v řízení soud pokračoval poté, co věc byla usnesením policejního orgánu odložena, když se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání. Soud konstatoval, že notářská úschova listin se řídí jednak ustanoveními zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád, nicméně s ohledem na odkaz v ustanovení § 81 odst. 4 notářského řádu jde i u notářské úschovy podstatou o smlouvu o úschově podle § 2402 o. z. Žalovaný 3) přijal akcie od žalovaných 1) a 2) do „prosté“ úschovy, může je vydat jen složitelům, jiným subjektům jen se souhlasem, resp. na základě dohody složitelů. Z povahy věci může soud nahradit projev vůle jen tam, kde mu to zákon výslovně umožňuje, k tomu srov. bývalý § 50a odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb. Notářský řád ani občanský zákoník č. 89/2012 Sb. však žádnou takovou úpravu neobsahují, neumožňují proto soudu nahradit projev vůle účastníků smlouvy o úschově, pokud nehodlá uschovanou věc vydat třetí osobě (obdobně jako nelze nahradit projev vůle vlastníka domu, pokud jej nehodlá prodat subjektu, který mu učinil nabídku odkupu). Žalovaní nemají žádnou povinnost souhlasit či uzavírat dohodu o vydání uschované věci třetí osobě. Žalobní požadavek je možná inspirován § 299 z. ř. s., nicméně zde se nachází ono zákonné zmocnění. Jde však o specifickou úpravu solučních úschov, kterou je nutno odlišovat od úschov jiných, a tuto procesní úpravu nelze analogicky aplikovat na řešenou věc. Žaloba na nahrazení projevu vůle žalovaných 1) a 2) nemá oporu v hmotném ani procesním právu, neboť žalovat na nahrazení projevu vůle lze tam,

kde to zákon připouští, kde zákon ukládá subjektu uzavřít nějaký právní úkon nebo výslovně podání takové žaloby umožňuje. Proto soud žalobu zamítl včetně požadavku na vydání akcií proti žalovanému 3), který je má u sebe jako schovatel.

5. K odvolání žalobce Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 31. 3. 2023, č. j. 18 Co 336/2021-307, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Konstatoval, že žaloba na nahrazení projevu vůle podle odborné literatury není žalobou právotvornou, ale žalobou na plnění, neboť žalovaný byl povinen projevit určitou vůli. Odvolací soud uvedl, že žádný právní předpis neukládá povinnost vydat předmět úschovy tomu, kdo předloží rozsudek, kterým je nahrazen souhlas složitele s vydáním předmětu úschovy, a to s ohledem na specifika notářské úschovy zakotvené v ustanovení § 84 odst. 1 notářského řádu, podle něhož notář vydá listinu z notářské úschovy jen tomu, na jehož žádost byla listina do notářské úschovy přijata, a jde-li o listinu o právním jednání zůstavitele, jen jejímu pořizovateli, ledaže je listina přijata do notářské úschovy za účelem jejího vydání další osobě. Žalobě na nahrazení souhlasu proto nelze vyhovět, když neexistuje výslovné zmocnění k intervenci formou rozhodnutí ukládajícího projev vůle, jako tomu bylo např. v ustanovení § 50a odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb. S ohledem na to není podle odvolacího soudu zapotřebí posuzovat jako předběžnou otázku, zda žalovaní 1) a 2) neoprávněně nakládali s věcmi ve vlastnictví žalobce, neboť by to na výsledku řízení ničeho nezměnilo. Povinnost žalovaného 3) by nebyla odůvodněna ani ustanoveními §§ 1040 a 2402 o. z., z nichž žalobce dovozoval, že vydání věci může po schovateli požadovat třetí osoba, které k uschované věci svědčí vlastnické právo a byla do úschovy dána někým, kdo nebyl jejím poctivým vlastníkem, držitelem ani detentorem. S ohledem na specifika notářské úschovy není místo pro subsidiární použití obecných ustanovení občanského zákoníku. Nelze použít ani analogii s ustanovením § 299 z. ř. s., který upravuje postup v případě odepření souhlasu s vydáním soluční úschovy, notářská úschova je totiž podrobně zakotvena v notářském řádu a nejedná se o situaci, kdy pro danou situaci žádná právní norma stanovena není a je třeba použít jiné ustanovení jiného právního předpisu. Žalovaný 3) není pasivně věcně legitimován, neboť není tím, kdo listiny neoprávněně zadržuje, těmi jsou žalovaní 1) a 2), kteří k nim stále mají dispoziční oprávnění a je pouze na nich, kdy je z notářské úschovy vyzvednou. Žalobce se jako vlastník může domáhat vydání předmětných akcií proti žalovaným 1) a 2), což v daném řízení neučinil. V takovém řízení o vydání věci by potom byly významné skutečnosti, kterými se soudy nyní nezabývaly.

II.
Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. K vymezení přípustnosti dovolání předkládá otázky, které považuje za dosud neřešené v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu. 1) Zda lze složitele, který není vlastníkem věci (a nemá ani jiné oprávnění k dispozici s věcí) a složí věc do notářské úschovy, žalovat na nahrazení projevu vůle ve smyslu § 161 odst. 3 o. s. ř. a zda následný rozsudek o nahrazení projevu vůle může být podkladem pro notáře k vydání věci ve smyslu § 84 odst. 1 notářského řádu. 2) Zda je § 299 z. ř. s. podkladem pro nahrazení projevu vůle složitelů věci do notářské úschovy umožňujícím vyslovit, že složitelé souhlasí s tím, aby věc byla vydána. 3) Zda za předpokladu, že složitelé neoprávnění disponovat s věcí ji složí do notářské úschovy, narušujíce vlastnické právo skutečného vlastníka, je možné žalovat notáře reivindikační žalobou. Dovolatel uvádí, že v řízení bylo nesporné, že je vlastníkem předmětných akcií. Že ke složení akcií do notářské úschovy došlo bez právního důvodu, vyplývá podle dovolatele už z toho, že v řízení se jako jediné objevilo tvrzení o zástavní smlouvě, na akciích však nejsou vyznačeny zástavní rubopisy, a zástavní smlouva byla podepsána někým, kdo není jejich vlastníkem, bez vědomosti žalobce, zástavní právo proto nikdy nemohlo vzniknout. Pokud by závěry odvolacího soudy byly shledány správnými, vznikl by podle dovolatele nebezpečný precedent, neboť kdokoli by chtěl jiného zbavit možnosti dispozice s věcí, by ji mohl protiprávně zadržet a následně vložit do notářské úschovy, kdy by skutečný vlastník v

takovém případě přišel o jakoukoli možnost domáhat se získání své věci a zamezit narušení svého vlastnického práva. Dovolatel k první otázce argumentuje, že povinnost učinit prohlášení vůle nemusí plynout pouze ze zákona, ale také ze smlouvy či z porušení povinnosti. Ani jeden ze složitelů neměl právo složit akcie do notářské úschovy, proto porušili svou právní povinnost, resp. ji porušují odmítáním dání souhlasu, když porušují povinnost nerušit jeho vlastnické právo, a soud mohl nahradit projev vůle složitelů. Vlastnické právo působí *erga omnes* a žalovaní nesmějí žalobce v jeho výkonu omezovat. Zástavní právo nemohlo vzniknout ve smyslu § 161 zákona č. 40/1964 Sb. bez souhlasu vlastníka a rubopisce. Žádný ze subjektů nemohl být v dobré víře ve vznik zástavního práva. Prohlášení vůle by nebylo konstitutivním rozsudkem, proto nemusí být v zákoně konkrétní zmocnění, jednalo by se o deklaraci subjektivních práv žalobce. Překážkou není ani § 84 odst. 1 notářského řádu, literatura k tomu uvádí, že pokud po přijetí listiny do notářské úschovy žadatel zemře, může být taková listina předmětem dědění, a že usnesení soudu potvrzující přechod práva k listině na dědice žadatele nepochybně opravňuje dědice k podání žádosti o vydání listiny. Notářský řád proto explicitně nemusí zmiňovat, že soudní rozhodnutí může být podkladem pro vydání listiny. Soudy popřely smysl a účel institutu nahrazení prohlášení vůle, neboť byť procesně je to sice soudní rozhodnutí o nahrazení projevu vůle, které osoba předkládá orgánům k provedení veřejnoprávního aktu (např. katastr), hmotněprávním podkladem je ale jednání, u nějž soud nahrazuje projev vůle, de iure i de facto je to to samé, jako kdyby sám složitel dal notáři pokyn. Podkladem by proto byl projev vůle složitelů jako takový, což vystihuje § 84 notářského řádu. Dále dovolatel ke druhé otázce tvrdí, že lze analogicky aplikovat § 299 z. ř. s., protože totožné ustanovení bylo dříve v § 185e o. s. ř. a ještě dříve v § 73 notářského řádu, komentářová literatura k § 185e o. s. ř. odkazovala na judikaturu k historické úpravě v notářském řádu. Protože § 299 z. ř. s. vychází z úpravy, která se vztahovala i na notářské úschovy a neexistuje pravidlo, které by analogickou aplikaci vylučovalo, lze použít analogii, a i kdyby žalovaní 1) a 2) neporušili povinnost při zřízení zástavního práva a složení do úschovy, je zde zákonné zmocnění k nahrazení souhlasu. Ke třetí otázce uvádí, že vlastnické právo působí i vůči orgánům, které při své činnosti vykonávají veřejnou moc. Zákon č. 89/2012 Sb. se k notářskému řádu použije subsidiárně, neboť notářské úschovy jako speciální spadají do výkonu veřejné moci. Poukazuje, že komentářová literatura k § 2402 a § 2403 o. z. uvádí, že v případě, že uschovatelem není vlastník, může požadovat vydání věci třetí osoba, které vlastnické právo svědčí. Fakticky je to notář, kdo věc vlastníkovi zadržuje, a není důvod, aby nemohl být žalován.

7. Žalovaný 1) ve vyjádření k dovolání žalobce navrhuje zamítnutí dovolání a rozporuje tvrzení dovolatele, že je nesporným, že zástavní právo k akciím nevzniklo a že akcie byly složeny do notářské úschovy neprávem.

8. Žalovaní 2) a 3) se k dovolání žalobce nevyjádřili.

III.
Přípustnost dovolání

9. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „o. s. ř.“) se po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

10. Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

11. Podle ustanovení § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud

nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

12. V projednávané věci závisí rozhodnutí odvolacího soudu na vyřešení právních otázek možnosti analogické aplikace § 299 z. ř. s., možnosti nahrazení souhlasu soudem z titulu narušování vlastnického práva a pasivní věcné legitimace notáře v postavení smluvního schovatele. Protože tyto otázky dosud nebyly v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešeny, nebo nebyly vyřešeny ve všech souvislostech, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že je dovolání přípustné ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř.

IV.
Důvodnost dovolání

13. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je ohledně dovolatelem předkládané otázky č. 3, týkající se vztahu žalobce a žalovaného 3), opodstatněné. Ve zbylém rozsahu Nejvyšší soud neshledal dovolání opodstatněným.

14. Podle ustanovení § 298 odst. 1 z. ř. s. předmět úschovy vydá soud příjemci na jeho žádost. Jestliže ke složení došlo proto, že někdo jiný než příjemce uplatňuje právo na vydání předmětu úschovy nebo že někdo jiný, jehož souhlasu je třeba, nesouhlasí s vydáním předmětu úschovy příjemci, je k vydání předmětu úschovy zapotřebí souhlasu všech účastníků a osoby, pro jejíž nesouhlas s plněním došlo ke složení do úschovy. Souhlasu složitele je však třeba jen tehdy, bylo-li plnění složeno pro neznámého věřitele.

15. Podle ustanovení § 299 z. ř. s. byl-li souhlas s vydáním předmětu úschovy odepřen, lze jej nahradit pravomocným rozsudkem soudu, kterým bylo rozhodnuto, že ten, kdo vydání odporoval, je povinen souhlasit s vydáním předmětu úschovy žadateli (odst. 1). Pro řízení o nahrazení souhlasu podle odstavce 1 je příslušný soud, u něhož probíhá řízení o úschově (odst. 2).

16. Předně lze vyloučit argumentaci dovolatele o analogické aplikaci ustanovení § 299 z. ř. s. jako zákonného podkladu pro nahrazení souhlasu s vydáním předmětu z notářské úschovy. Žaloba o uložení povinnosti souhlasit s vydáním předmětu úschovy (§ 299 odst. 1 z. ř. s.) představuje procesní prostředek pro posouzení otázky, komu (zda příjemci nebo přihlašovateli, popřípadě složiteli) má být předmět úschovy soudem vydán, tedy – řečeno jinak – komu svědčí vlastnické nebo jiné právo k předmětu úschovy, na základě kterého soud vydá předmět úschovy. Není přitom podstatné, že vlastnické nebo jiné právo k předmětu úschovy se v tomto řízení řeší jen jako otázka předběžná a že nachází svůj projev ve výroku rozsudku v podobě „nahrazení projevu vůle“; pravomocný rozsudek soudu, kterým bylo rozhodnuto, že žalovaný „je povinen souhlasit s vydáním předmětu úschovy“, žalobci totiž zakládá právo, aby mu soud vydal předmět úschovy, čímž bude naplněno jeho právo k majetku, uloženému nebo složenému do úschovy soudu.

17. Již ze samotného znění ustanovení § 289 a násl. z. ř. s. a ze systematického zařazení procesního ustanovení § 299 z. ř. s. není pochyb, že se ustanovení § 299 z. ř. s. uplatní pro řešení sporů o vydání předmětu soudní úschovy a nepředstavuje hmotněprávní „podklad“ pro nároky z jiných úschov, na které zcela zjevně nedopadá.

18. Soluční úschova umožňuje dlužníkovi zprostit se závazku, když pro určité překážky na straně věřitele nemůže v době splatnosti dluh splnit. Uložení do úřední úschovy spočívá v tom, že dlužník místo splnění dluhu věřiteli složí předmět plnění do úschovy určenému orgánu. Uložení do úřední úschovy, je-li uskutečněno v souladu se zákonem, má účinky splnění závazku. Závazek tak zaniká jednostranným právním úkonem (nyní jednáním) dlužníka. Až do 31. 12. 1991 přicházelo v úvahu

splnění dluhu složením do notářské úschovy. Podle § 83 občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 1991, připouštěla-li to povaha dluhu, bylo možné jej z důležitých důvodů týkajících se věřitele splnit uložením do notářské úschovy, zejména odpíral-li věřitel přijmout plnění, byl-li věřitel neznám nebo nepřítomen. Toto ustanovení však bylo novelou občanského zákoníku provedenou zákonem č. 509/1991 Sb. vypuštěno. Notářská úschova tak, jak je v současné době upravena zákonem č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů, funkci soluční úschovy neplní; jejím smyslem je úschova peněz nebo listin a jejich případné předání určenému příjemci v určené lhůtě, případně zajištění závazku. Tzv. soluční úschova je nyní upravena v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. v ustanovení § 1953, podle něhož „Nelze-li dluh splnit proto, že věřitel je neznámý nebo nepřítomný, že věřitel odmítl bezdůvodně plnění přijmout, že dlužník je bez své viny v nejistotě, kdo je věřitelem, nebo z jiných důležitých příčin na straně věřitele, je dlužník oprávněn složit předmět plnění do soudní úschovy. Účelně vynaložené náklady spojené s náhradním splněním jdou k tíži věřitele.“ (a předtím v § 568 zákona č. 40/1964 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2013).

19. Jestliže literatura k občanskému soudnímu řádu (v němž bylo řízení o solučních soudních úschovách upraveno do 31. 12. 2013, nyní v § 289 z. ř. s. a násl.) odkazuje na judikaturu k notářským úschovám, činí tak proto, že dříve byla řízení o solučních úschovách vedena notáři [srov. též z přechodných ustanovení zákona č. 263/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád, čl. II. bod 5, podle něhož okresní soud, v jehož obvodu působilo státní notářství, převezme dnem účinnosti tohoto zákona předměty všech úschov, o nichž státní notářství vedlo řízení, a dále úschov přijatých v souvislosti s řízením o dědictví a úschov podle § 103a zákona č. 95/1963 Sb., o státním notářství a řízení před státním notářstvím (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů]. Z uvedeného proto nijak nevyplývá, jak se snažil tvrdit dovolatel, že by na notářské úschovy (které nyní neplní soluční funkci) mohlo být analogicky aplikováno procesní ustanovení § 299 z. ř. s. Tento názor dovolatele o analogické aplikaci uvedeného ustanovení jako podkladu pro nahrazení souhlasu je proto nesprávný. Tato námitka proto není důvodná.

20. Podle ustanovení § 1040 odst. 1 o. z. kdo věc neprávem zadržuje, může být vlastníkem žalován, aby ji vydal.

21. Podle ustanovení § 1042 o. z. vlastník se může domáhat ochrany proti každému, kdo neprávem do jeho vlastnického práva zasahuje nebo je ruší jinak než tím, že mu věc zadržuje.

22. Podle ustanovení § 161 odst. 3 o. s. ř. pravomocné rozsudky ukládající prohlášení vůle nahrazují toto prohlášení.

23. Z komentářové literatury se podává, že ustanovení § 161 odst. 3 o. s. ř. nepředstavuje univerzální klauzuli, která by bez dalšího zmocňovala žalobce žádat po žalovaném libovolné prohlášení vůle. Jde (jen) o procesní ustanovení, které se týká vykonatelnosti. Povinnost učinit prohlášení vůle proto musí pro žalovaného vyplývat ze zákona, ze smlouvy nebo z porušení povinnosti (HRNČIŘÍK, Vít. § 161. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 20.).

24. Narušování vlastnického práva žalobce neoprávněným zadržováním věci by však podle ustanovení § 1040 odst. 1 o. z. odpovídala povinnost vydat věc žalobci (mimo např. případných škodních nároků, které by se však odvíjely od jiné právní normy). Pokud by to byli žalovaní 1) a 2), kdo neoprávněně narušují vlastnické právo žalobce, potom by takové narušování spočívalo v zadržování věci, nikoli v nevyslovení souhlasu s vydáním věci z notářské úschovy. Nejvyšší soud již ve své rozhodovací praxi např. vyslovil, že „vlastnická žaloba může být úspěšná i proti držiteli, který nemá věc u sebe; je věcí držitele, jak věc od svého detentora získá, aby ji mohl vydat vlastníkovi“ (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 12. 2009, sp. zn. 22 Cdo 536/2000). Z uvedeného však

vyplývá, že se vlastník může domáhat reivindikačního výroku, nikoli že by namísto toho mohl např. požadovat nahrazení projevu vůle žalovaného směřující k získání věci, kterou má u sebe jeho detentor. Obdobně ve vztahu k tomu, jakých nároků se lze domáhat zápůrčí žalobou, potom Nejvyšší soud konstatoval, že „Zápůrčí žaloba je žalobou na plnění, kterou je uplatňováno splnění hmotněprávní povinnosti, která vznikla žalovanému tím, že neoprávněně zasáhl do vlastnického práva žalobkyně. Na neoprávněný zásah do vlastnického práva, který spočívá v jiném rušení než v neoprávněném zadržování věci, váže hmotné právo povinnost zdržet se tohoto zásahu a odstranit jeho následky; rušiteli však nemůže vzniknout jiná povinnost než zdržet se a odstranit následky právě tohoto zásahu“ (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2162/99). V usnesení ze dne 6. 1. 2020, sp. zn. 22 Cdo 1564/2019, potom Nejvyšší soud uvedl, že se „žalobkyně zjevně nedomáhá obrany proti vykonanému zásahu do vlastnického práva ani proti jeho rušení s požadavkem, aby se žalovaný něčeho zdržel, nebo aby mu určité jednání bylo zakázáno, ale žádá o vydání rozsudku nahrazujícího prohlášení vůle (§ 161 odst. 3 o. s. ř.). Již proto nelze tuto žalobu považovat za negatorní (zápůrčí).“ V projednávané věci by proto tvrzenému neoprávněnému zadržování věci podle ustanovení § 1040 odst. 1 o. z. odpovídala hmotněprávní povinnost věc vydat, a nikoli povinnost učinit projev vůle, kterého se žalobce po žalovaných 1) a 2) domáhá, není tu totiž norma, která by žalovaným 1) a 2) ukládala takové prohlášení. Vzhledem k tomu, že v dané věci není vyloučeno uplatnění práva reivindikační žalobou, není ani důvod uvažovat o jakékoli výjimce z předestřeného postupu. Ani tato námitka dovolatele proto není důvodná.

25. Podle ustanovení § 81 zákona č. 358/1992 Sb., zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále též jen „notářský řád“), notáři přijímají do notářské úschovy

a) listiny o právním jednání zůstavitele pro případ smrti uvedené v § 35b odst. 1, nemají-li formu notářského zápisu (dále jen „listiny o právním jednání zůstavitele“) a jiné listiny,
b) peníze, stanoví-li tak zvláštní zákon,
c) peníze a listiny za účelem jejich vydání dalším osobám (odst.1).

Notářskou úschovou peněz a listin přijatých za účelem jejich vydání dalším osobám lze zajistit dluh (odst. 2). Odevzdání listiny nebo peněz notářem z notářské úschovy dalšímu notáři do notářské úschovy nebo do úschovy jinému schovateli se nepřipouští. Ustanovení § 103 a 104 o postupu při převzetí uvolněného a zrušeného notářského úřadu tím není dotčeno (odst. 3). Pro notářskou úschovu se použije přiměřeně ustanovení zvláštního zákona o úschově, ledaže stanoví tento zákon jinak. Ustanovení zvláštního zákona o úschově cenného papíru se nepoužije. Notářská úschova cenného papíru nemá účinky stanovené pro úschovu cenného papíru zvláštním zákonem (odst. 4).

26. Podle ustanovení § 84 odst. 1 notářského řádu, notář listinu vydá z notářské úschovy jen tomu, na jehož žádost byla listina do notářské úschovy přijata, a jde-li o listinu o právním jednání zůstavitele, jen jejímu pořizovateli, ledaže je listina přijata do notářské úschovy za účelem jejího vydání další osobě. Notář listinu vydá i tomu, kdo se vykáže zvláštní plnou mocí opravňující jej k převzetí listiny z notářské úschovy; podpis zmocnitele musí být úředně ověřen. Plná moc tvoří přílohu protokolu o vydání listiny.

27. Podle ustanovení § 84 odst. 2 notářského řádu, o vydání listiny z notářské úschovy sepíše notář protokol, který musí obsahovat a) místo a datum vydání listiny, b) jméno, příjmení a pobyt toho, komu se listina vydává (dále jen „příjemce listiny“) a případně jeho zástupce, a údaj o tom, že byla prokázána jejich totožnost, c) údaj, o jakou listinu se jedná, a jde-li o listinu evidovanou v Evidenci právních jednání pro případ smrti, poučení o tom, že bude proveden z této evidence výmaz údajů o vydávané listině a o jejím pořizovateli, d) údaj o tom, že listina byla převzata příjemcem listiny nebo jeho zástupcem, e) údaj o tom, že byla notáři prokázána totožnost, případně existence příjemce listiny nebo jeho zástupce, anebo namísto údaje o prokázání totožnosti údaj o tom, že notář zná příjemce listiny nebo jeho zástupce osobně.

28. Podle ustanovení § 89b not. ř. je-li listina přijata do notářské úschovy za účelem jejího vydání další osobě, postupuje notář přiměřeně podle § 82 až 89a.

29. Žalobce tvrdil, že žalovaní narušují jeho vlastnické právo. Soudy se oprávněním žalovaných 1) a 2) mít předmětné akcie ve své dispozici, od nějž je odvozeno právo žalovaného 3), blíže nezabývaly, jelikož vycházely mj. z názoru, že žalovaný 3) (notář) není tím, kdo tyto akcie neoprávněně zadržuje, má-li je v úschově pro žalované 1) a 2). Žalobce toto tvrzené narušování skutkově vyvozuje z toho, že zástavní smlouva, na jejímž základě se akcie dostaly do dispozice žalovaného 1), je podle jeho tvrzení neplatná, příp. že nemohlo dojít ke vzniku zástavního práva pro absenci rubopisu, a že je žalovaní 1) a 2) složili do soudní notářské úschovy bez právního důvodu.

30. Vzhledem k tomu, že ochrana vlastnického práva formou vindikační žaloby je v § 1040 odst. 1 o. z. v zásadě založena na stejných principech jako tomu bylo v § 126 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák."), lze v tomto směru i nadále vycházet z dosavadní judikatury (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 22 Cdo 1483/2015, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2015, sp. zn. 22 Cdo 83/2015). Podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2000, sp. zn. 22 Cdo 2602/1998 (uveřejněném v časopise Právní rozhledy pod č. 2/2001), obecně pro žalobu vindikační ve smyslu § 126 odst. 1 obč. zák. (nyní § 1040 odst. 1 o. z.) platí, že se jí vlastník věci domáhá na tom, kdo mu tuto věc neoprávněně zadržuje, aby mu ji vydal do jeho (vlastníkovy) moci.

31. Pasivně legitimován je ten, kdo vlastníkovu věc neoprávněně zadržuje. Vzhledem ke znakům skutkové podstaty obsažené v hypotéze ustanovení § 126 odst. 1 obč. zák. (nyní § 1040 odst. 1 o. z.) je významné, kdo věc zadržuje, tj. kdo ji fakticky drží (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2008, sp. zn. 28 Cdo 2649/2006, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 7. 2008, sp. zn. 29 Odo 1027/2006, uveřejněný pod číslem 40/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), tedy kdo ji fakticky ovládá [má ji ve své moci (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 2013, sp. zn. 32 Cdo 1470/2011]. Podle komentářové literatury: „Prokáže-li žalobce, že žalovaný nabyl držbu (je-li žalován detentor, detenci) jeho věci, bude žaloba úspěšná, pokud žalovaný neprokáže, že držbu (nebo detenci) pozbyl" (Jiří Švestka, Jiří Spáčil, Marta Škárová, Milan Hulmák a kolektiv Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, 2321 s.). Druhým předpokladem úspěšnosti žaloby na vydání věci je, aby žalovaný věc fakticky držel bez právního důvodu, neboť v opačném případě by nebyl naplněn druhý ze znaků skutkové podstaty ustanovení § 126 odst. 1 obč. zák. (nyní § 1040 odst. 1 o. z.), tj. že vlastníkova věc je zadržována neprávem. V rozsudku ze dne 21. 8. 2000, sp. zn. 22 Cdo 536/2000, Nejvyšší soud vysvětlil, že vlastnická žaloba podle § 126 odst. 1 obč. zák., podle kterého vlastník má právo na ochranu proti tomu, kdo do jeho vlastnického práva neoprávněně zasahuje tím, že mu ji neprávem zadržuje, může směřovat jak proti detentorovi, tak i proti držiteli věci. Držitelem je i ten, kdo vykonává držbu prostřednictvím jiné osoby (tzv. detentora).

32. Ve vztahu k úschovám v režimu občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. odborná literatura uvádí, že „Věc může do úschovy svěřit kdokoli, kdo má věc v detenci. Takovou osobou může být též ten, kdo nemá oprávnění mít věc v detenci ani s ní nakládat (např. nepoctivý držitel). Nedostatek oprávnění na straně uschovatele nepůsobí neplatnost smlouvy o úschově, nicméně schovatel, jehož detence věci se derivuje od práva uschovatele, je povinen respektovat případně uplatněné právo oprávněné osoby na vydání věci „na místě uschovatele". To nevylučuje možnost vzniku povinnosti uschovatele uhradit schovateli újmu, která mu takto vznikne." (PIHERA, Vlastimil. § 2402 [Základní ustanovení]. In: HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 747, marg. č. 12.). Rovněž uvádí, že „pokud je uschovatel vlastníkem uschované věci, může se domáhat vrácení věci podle smlouvy o úschově, ale, je-li věc zadržována schovatelem neprávem (tedy v rozporu se závazkem z úschovy), též z titulu svého vlastnického práva k věci v režimu § 1004 (pozn.: správně § 1040). Obdobně v případě, kdy by uschovatel nebyl vlastníkem věci, může požadovat vydání věci třetí osoba, které vlastnické právo k

uschované věci svědčí“ (op. cit., s. 754, marg. č. 9.).

33. K samotné úschovní smlouvě lze poznamenat, že případný nedostatek oprávnění uschovatele k věci sám o sobě nepůsobí její neplatnost, srov. ustanovení § 1760 o. z., podle něhož skutečnost, že strana nebyla při uzavření smlouvy oprávněna nakládat s tím, co má být podle smlouvy plněno, sama o sobě neplatnost smlouvy nevyvolává.

34. Notářská úschova má svoji speciální úpravu v ustanoveních §§ 81 – 89b not. ř. Ustanovení § 81 odst. 4 not. ř. stanoví, že „Pro notářskou úschovu se použije přiměřeně ustanovení zvláštního zákona o úschově, ledaže stanoví tento zákon jinak. Ustanovení zvláštního zákona o úschově cenného papíru se nepoužije. Notářská úschova cenného papíru nemá účinky stanovené pro úschovu cenného papíru zvláštním zákonem.“

35. Ustanovení § 84 odst. 1 not. ř. stanovuje, že notář listinu vydá z notářské úschovy jen tomu, na jehož žádost byla listina do notářské úschovy přijata, a jde-li o listinu o právním jednání zůstavitele, jen jejímu pořizovateli, ledaže je listina přijata do notářské úschovy za účelem jejího vydání další osobě, případně tomu, kdo se vykáže zvláštní plnou mocí.

36. Je-li věc v notářské úschově na základě smlouvy o úschově, potom je notář tím, kdo ji zadržuje, tj. kdo ji fakticky drží, na tom ničeho nemění ani ustanovení § 84 odst. 1 not. ř. Ustanovení § 84 odst. 1 not. ř. nezakládá výjimku z toho, kdo je pasivně věcně legitimován u reivindikačních žalob. Nachází-li se věc v detenci notáře, potom může být notář pasivně věcně legitimován na vydání věci jako jakýkoli jiný schovatel. Předpokladem pro uplatnění pravidla obsaženého v ustanovení § 84 odst. 1 not. ř. stanovícího omezení, komu může notář věc vydat, je skutečnost, že notář má od uschovatele odvozené právo mít věc u sebe, a jestliže žádné takové právo nesvědčilo uschovateli, potom nesvědčí ani notáři, nevznikne-li případně takové právo k předmětu úschovy jiné osobě, jedná-li se o listinu přijatou do notářské úschovy za účelem jejího vydání další osobě (§ 89b not. ř.), když úschovou listin lze zajistit dluh (srov. § 81 odst. 2 not. ř.). Pokud je proto věc složena do notářské úschovy nevlastníkem, kterému nesvědčí ani jiné právo mít věc u sebe, uplatní se obecná pravidla pasivní věcné legitimace pro reivindikační žalobu. Notářská úschova je soukromoprávním vztahem, byť třebaže s kogentní úpravou. Nejedná se však o případ, kdy by stát přenesl na notáře svoji pravomoc. Smyslem ustanovení § 84 odst. 1 not. ř. není upravit odlišně režim pasivní věcné legitimace, je-li věc neprávem zadržovaná třetí osobě. Notářský řád rozlišuje notářskou úschovu listiny pro uschovatele (žadatele) samotného a notářskou úschovu listiny za účelem jejího vydání další osobě, což se potom odráží v pravidlech not. ř. upravujících, komu notář listinu z úschovy vydá. Tímto však není negováno právo třetí osoby domoci se proti tomu, v jehož detenci se věc neprávem nachází, nároku na vydání věci z titulu vlastnického práva. Jistě je také možné, aby taková listina s majetkovou hodnotou byla např. sepsána insolvenčním správcem do majetkové podstaty nebo aby věc byla vydána orgánům činným v trestním řízení.

37. V této souvislosti lze poznamenat, že jak vyplývá z obsahu spisu, pokud policejní orgán v přípise uvedl, že se ztotožnil s argumentací notáře odkazující na § 82 a § 84 not. ř. a nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 799/15, že zajištěné akcie vydat nemůže, a policejní orgán akceptoval stav, kdy jsou akcie v úschově u notáře (avšak i s ohledem na další okolnosti jako např. postoj likvidátora žalovaného 1/), potom by taková intepretace uvedeného nálezu nebyla přiléhavá, neboť v uvedeném případě se jednalo o závěť a Ústavním soudem bylo konstatováno, že souhlas soudu podle trestního řádu s vydáním závěti zůstavitelky orgánům činným v trestním řízení nebyl dostatečně odůvodněn, a nebylo tak garantováno respektování práva zůstavitelky na ochranu soukromí.

38. Není důvod, aby ustanovení notářského řádu znemožňovala pasivní věcnou legitimaci notáře v řízení o reivindikační žalobě vlastníka věci, pokud účastníkům úschovního vztahu (příp. osobě, pro kterou je věc složena, není-li účastníkem smluvního vztahu s notářem) nesvědčí žádné právo k

předmětu úschovy. Ostatně, lze si představit i jiný procesní postup, kterým by bylo možné se v některých situacích rovněž domoci navrácení věci proti notáři jako schovateli, byť by takový postup mohl být komplikován tím, zda se jedná o úschovu pro uschovatele samotného, nebo pro jinou osobu. Pokud by povinnost vydat věc, fyzicky se nacházející u notáře, byla uložena např. tomu, kdo ji má v držbě (prostřednictvím notáře), nebo pokud by např. věc byla složena povinným do notářské úschovy po uložení povinnosti vydat věc, potom by v rámci vykonávacího řízení připadala v úvahu aplikace ustanovení § 346 o. s. ř., podle něhož „Má-li věc, kterou je třeba povinnému odebrat, u sebe někdo jiný, vyzve jej soud, aby ji oprávněnému vydal. Nebude-li věc vydána dobrovolně, použije se na návrh oprávněného přiměřeně ustanovení o výkonu rozhodnutí přikázáním pohledávky“. Komentářová literatura k tomu uvádí, že vznese-li oprávněný návrh na postup dle ustanovení o přikázání pohledávky, soud usnesením přikáže oprávněnému právo povinného na vydání věci vůči osobě, jež má věc u sebe, jíž současně tímto zakáže, aby od okamžiku doručení usnesení vydala věc povinnému. Nestane-li se tak, podává se z přiměřeného použití § 315 právo oprávněného domáhat se proti této osobě vydání věci vlastním jménem podanou žalobou (ADAMOVÁ H. Komentář k § 346. In: Občanský soudní řád: Praktický komentář. Wolters Kluwer). Uvedené by potom v důsledku vedlo rovněž k uplatňování práva žalobou proti notáři, tak jako žalobce činí i v tomto řízení. Skutečnost, že by zde v některých situacích mohl být jiný procesní postup, kterým se lze domáhat svého práva, ještě nevylučuje, že se žalobce nemůže domáhat svého práva odlišným procesním postupem. Komentářová literatura též uvádí, že možnost oprávněného vymáhat vydání (dodání) věci na základě práva povinného samozřejmě nevylučuje, aby se oprávněný proti třetí osobě domáhal vydání (dodání) věci na základě vztahu mezi ním a třetí osobou, např. na základě svého vlastnického práva k věci, kterou třetí osoba neprávem zadržuje (BERAN, V. Komentář k § 346. Občanský soudní řád, 4. část: Soudcovský komentář. Wolters Kluwer).

39. Ačkoli na straně notáře může být informační deficit ohledně vztahu uschovatele s třetí osobou, která si nárokuje předmět úschovy z titulu vlastnického práva, pro kterou věc není složena a která se neúčastní smluvního vztahu s notářem, tento problematický aspekt se však vyskytuje zcela stejně i u jiných schovatelů nebo jiných detentorů, kteří nejsou notáři. Vyvolá-li třetí osoba soudní spor podle občanského soudního řádu o vydání věci proti notáři, má ten, kdo si věc nárokuje na základě smluvního vztahu s notářem, případně možnost intervence do takového sporu (srov. § 91a, nebo 93 o. s. ř.).

40. Jelikož odvolací soud vycházel nesprávně z názoru, že, i kdyby zde žádné právo žalovaných 1) a 2) mít věc u sebe nebylo, nebyl by to žalovaný 3), kdo akcie neprávem zadržuje, je jeho právní posouzení nesprávné. V tomto směru není rozhodné, zda by při žalobě na vydání věci mohli být pasivně legitimovaní i žalovaní 1) a 2), jak usuzoval odvolací soud. Bude proto namístě se zabývat tím, zda žalovaným 1) nebo 2), od nichž odvozuje své právo žalovaný 3), svědčí nějaké právo, které by je opravňovalo mít akcie u sebe. Ohledně tvrzení žalobce, že k zastavení akcií ve prospěch žalovaného 1) mělo dojít bez jeho vědomosti (souhlasu), mohou mít význam i informace o propojení dotčených subjektů [žalobce, žalovaný 1) i Formicida Consulting s. r. o. (jak vyplývá z usnesení policejního orgánu, jež je součástí příloh spisu, v němž je např. rekapitulováno podání vysvětlení osoby, která uvedla, že při hledání investora vystupovala jako strategický partner skupina WPB s tím, že podavatel vysvětlení byl osobami jednajícími za WPB ubezpečován, že kupujícím akcií bude z „technických důvodů“ žalobce) a případně i žalovaného 2/].

41. Vzhledem k tomu, že napadený rozsudek odvolacího soudu není z hlediska uplatněného dovolacího důvodu ve vztahu k žalovanému 3) správný a nejsou v tomto rozsahu podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud tento rozsudek zrušil v rozsahu, v němž odvolací soud potvrdil výrok II. rozsudku soudu prvního stupně (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Ve zbývajícím rozsahu Nejvyšší dovolání žalobce zamítnul, neboť je napadené rozhodnutí odvolacího soudu z hlediska uplatněného dovolacího

důvodu vztahujícího se k žalovaným 1) a 2) věcně správné. Jelikož důvody, pro které byla zrušena část rozsudku odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud rovněž rozsudek soudu prvního stupně ve výroku II. a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně (Městskému soudu v Brně) k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.). Nejvyšší soud zrušil rovněž akcesorické výroky o nákladech řízení ve vztahu mezi žalobcem a žalovaným 3/ (výrok V. prvostupňového rozsudku a výrok I. rozsudku odvolacího soudu v části, v níž byl výrok V. prvostupňového rozsudku potvrzen, a výrok III. rozsudku odvolacího soudu v části, v níž bylo rozhodnuto o nákladech odvolacího řízení mezi žalobcem a žalovaným 3/).